

งานบุญล้านนากับการจัดการวัฒนธรรมชุมชนเชิงธรรมาภิบาล The Lanna Religious Ceremonies and the Cultural Community Management based on Good Governance

ภัชรบด ฤทธิ์เต็ม, เยื้อง ปั่นเหง่งเพ็ชร

Phatcharabot Rittem, Yueng Pannengpetch

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

อภิธาน สมใจ

Apithan Somjai

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Social Research Institute, Chiang Mai University

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการวัฒนธรรมชุมชน 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมชุมชนกับหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนกับหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธในเขตองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ชุมชน 3 แห่ง ของจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการจัดการวัฒนธรรมชุมชนของชาวล้านนาสามารถศึกษาได้จากระบบการจัดเครือข่ายทางสังคมของระบบหัววัดในงานปอยหลวง 2) ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมชุมชนกับหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธมีความสอดคล้องกันในหลายประเด็น คือ หลักนิติธรรม ได้แก่ จารีตประเพณี หลักคุณธรรม ได้แก่ คติความเชื่อในพระพุทธศาสนาผสมผสานคติความเชื่อผีหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ หลักการให้ความร่วมมือ ได้แก่ ระบบเครือข่ายหัววัด ศรัทธาวัด เครือข่ายเครือข่าย มิตรสหาย และความเป็นคนบ้านเดียวกัน 3) รูปแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนกับหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ พบว่า ในงานบุญล้านนา ชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือกันแบบการเอามือเอาแรงตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตลอดถึงการยึดหลักความรับผิดชอบร่วมกันตามหลักอภิปรายธรรม 7 นอกจากนั้น ชาวบ้านในชุมชนยังมีวิถีชีวิตแบบพอเพียงตามหลักสันโดษ 3

คำสำคัญ: วัฒนธรรมชุมชน; ธรรมาภิบาล; องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

Abstract

This research is of three objectives: 1) to investigate the community culture management process, 2) to explore the relationship between community culture and the Buddhist principle of good governance and 3) to examine the community culture management model and the Buddhist principle of good governance in the Local Administration Organization of Chiang Mai Province. This study was conducted by quantitative and qualitative research in the three communities of Chiang Mai Province.

The research revealed the Lanna community culture management process can be studied from a social networking system called ‘Hua Wat’ that can be found in the Poi Luang festival. As for the relationship between community culture and the Buddhist principle of good governance, it is consistent in many issues viz. The rule of law, including the ancient tradition; moral principles include faiths in Buddhism, a combination of beliefs, spirits or supernatural powers, Principles of cooperation, including the Hua Wat network system, pious Buddhist people, Kinship Network, Friend interconnection and neighborhood. In regard to the model of community culture management and Buddhist principles of good governance, it found that in the Lanna religious ceremonies, people have cooperated and jointed based on the Sangahavatthu or virtues making for group integration and leadership. As well as people respect to shared responsibility matching to the principles of Aparihāniyadhamma - conditions of welfare. In addition, the villagers in the community accept a self-sufficient way of life, correlating to the principle of Santosa – contentment.

Keywords: Cultural Community; Good Governance; Local Administration

บทนำ

ดินแดนทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “ล้านนา” นี้ยังคงดำรงมาโดยตลอด นับตั้งแต่สร้างบ้านแปงเมืองขึ้นมาเมื่อ 700 – 800 ปีที่แล้ว แม้ประวัติศาสตร์ผ่านมานานแค่ไหนก็ตาม แต่ “ความเป็นล้านนา” หรืออาจจะเรียกว่า “Lannaness” ก็ยังอยู่ ภายใต้อุดมการณ์การประกอบสร้างผ่านวัฒนธรรมภาคเหนือ เช่น ภาษาวรรณกรรม ขนบธรรมเนียม อาหาร เครื่องแต่งกาย สถาปัตยกรรมการขับขาน และทัศนศิลป์ (สุนทร คำยอด, 2559: 43 – 60.) ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานั้นรวมอยู่ในคติความเชื่อ นั่นคือ “พระพุทธศาสนา” ถึงกระนั้น พระพุทธศาสนาก็คงจะไม่ใช่ว่าจะสำคัญประการเดียวของความเป็นล้านนา ในแง่ของคติความเชื่อหรืออุดมคติต่างๆ ที่ส่งผลต่อชีวิตทั้งหมดของชาวล้านนา เพราะมันยังคงมีคติความเชื่อดั้งเดิมนั่นคือ “ความเชื่อผี” หรือ “วิญญาณนิยม” ภาษาอังกฤษเรียก Animism เป็นคำที่ อี.บี. ไทเลอร์ (E.B. Tylor) ใช้ในหนังสือของเขาชื่อว่า “สังคมบรรพกาล” (Primitive culture) เพื่ออธิบายจุดกำเนิดของศาสนา และความเชื่อของมนุษย์ยุคบุพกาล ซึ่งไทเลอร์เชื่อว่าเป็นรูปแบบวัฒนธรรมที่เชื่อเรื่องวิญญาณ วิญญาณลักษณะนี้มีรูปแบบแตกต่างกัน อาจมีอยู่ในต้นไม้ ลำธาร ก้อนหิน หรือ ไฟ วิญญาณจะคอยทำหน้าที่ป้องกันรักษาบุคคลหรือบ้านเรือน หรือสิ่งอยู่ในร่างของสัตว์ต่างๆ (นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ, 2560: ออนไลน์)

ในงานศึกษาของ ฉลาดชาย รมิตานนท์ เรื่อง “ผีเจ้านาย” เป็นงานชิ้นหนึ่งที่พยายามทบทวนองค์ความรู้ของล้านนาที่ครอบคลุมในหลายๆ เรื่อง ในหลายๆ มิติของชีวิตทางสังคมของมนุษย์ผ่านการทำความเข้าใจความเชื่อเรื่องผีเจ้านายในสังคมล้านนา โดยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผีและสัญลักษณ์ในพิธีกรรม (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2524: 2) เนื่องจากเรื่องศาสนาความเชื่อเป็นเรื่องหนึ่งที่ยังมีการศึกษาค้นคว้ากันน้อยมาก ถ้าสังเกตดูเราจะพบว่ากระแสของการศึกษาทางสังคมศาสตร์ในล้านนาในเชียงใหม่ในระยะหลังๆ จะมุ่งประเด็นไปในเรื่องของการจัดการทรัพยากร เช่น ดิน น้ำ ป่า เป็นส่วนใหญ่ ถ้าเทียบกับการศึกษาในด้านนี้แล้วการศึกษาในเรื่องของความเชื่อทางศาสนาที่ไม่ใช่ในเชิงของศาสนศาสตร์ แต่ว่าในเชิงของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยายังมีน้อย

ดังนั้น สิ่งที่ผู้วิจัยอยากเห็นก็คือ “การเชื่อมโยงล้านนาในอดีต เข้ากับล้านนาในปัจจุบัน และล้านนาที่จะดำเนินต่อไปในอนาคต” ในความหมายที่ว่าล้านนาในอดีต ในปัจจุบัน และก็ในอนาคตนั้น จะเป็นล้านนาที่ไม่เหมือนกับล้านนาดั้งเดิม เพราะสรรพสิ่งทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงไป ไม่เว้นแต่วัฒนธรรมชุมชนก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไป เช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไป สังคมล้านนาก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไป แต่มันเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใด แล้วพระพุทธศาสนาจะถูกวางไว้ตรงไหนในลักษณะอย่างไร

รวมทั้งวัฒนธรรมชุมชนจะถูกวางไว้ตรงไหนในลักษณะอย่างไร ภายใต้สังคมล้านนาในปัจจุบัน ตลอดถึงสังคมล้านนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

เพื่อให้การรอบการมองแคบลง ผู้วิจัยอยากจะได้เรื่องของการศึกษาล้านนาเข้าสู่กรอบของสังคมไทยยุคปัจจุบันที่กำลังอยู่ในกระบวนการปฏิรูปสังคมและการเมือง โดยเฉพาะการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเมืองที่ผูกพันและใกล้ชิดกับชุมชน ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเป็นสาระสำคัญของการปฏิรูประบบการเมืองหรือปฏิรูปสังคมไทยในปัจจุบันนี้ นั่นคือเรื่องของการ “กระจายอำนาจ” (Decentralization) ซึ่งมีความหมายกว้างๆ ว่า การจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐกับภาคส่วนอื่นในสังคมในทิศทางที่รัฐให้ภาคส่วนอื่นมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐและมีหน้าที่ให้บริการสาธารณะหรือการดำเนินการในกิจการอื่นใดที่จำเป็นตามที่รัฐเห็นสมควร (ปธาน สุวรรณมงคล, 2554: 8) ดังนั้น การกระจายอำนาจจึงมุ่งหวังต่อการปรับโครงสร้าง/ความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างศูนย์กลางและชายขอบหรือปรับทิศทางการบริหารระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นในทิศทางที่มุ่งการกระจายอำนาจออกจากส่วนกลาง (วุฒิสาร ตันไชย, 2557: 15)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดการกระจายอำนาจมี 2 กระแส คือ แนวคิดแรก คือ แนวคิดการกระจายอำนาจกระแสหลัก ได้แก่ แนวคิดการกระจายอำนาจที่เน้นความสำคัญของรัฐและองค์กรของรัฐมากกว่าท้องถิ่น โดยรัฐกระจายอำนาจไปเพื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้อำนาจไปจัดบริการสาธารณะเพื่อประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เรียกการปกครองท้องถิ่นแบบนี้ว่า การปกครองท้องถิ่นแบบรัฐกิจ ส่วนแนวคิดที่ 2 คือ แนวคิดการกระจายอำนาจกระแสรอง คือ แนวคิดการกระจายอำนาจที่เน้นท้องถิ่นเป็นสำคัญโดยให้ความสำคัญแก่คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของอำนาจที่แท้จริง ที่ควรจะมีอำนาจในการปกครองตนเอง เพื่อกำหนดอนาคตของท้องถิ่นโดยคนของท้องถิ่นเองเรียกการปกครองท้องถิ่นแบบนี้ว่า การปกครองท้องถิ่นแบบประชากิจ (ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร และคณะ, 2017: 513)

จะเห็นได้ว่า คำว่าการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นนั้น เราดูเผินๆ แล้วมันดูเหมือนกับว่ามันเป็นเรื่องทางการเมือง เป็นเรื่องของกระบวนการปรับเปลี่ยนการบริหาร การปรับเปลี่ยนการจัดการในเชิงนโยบาย และเรื่องอื่นๆ อีกหลายเรื่อง แต่ว่าในทรรศนะของผู้วิจัยเห็นว่า การกระจายอำนาจนั้น น่าจะหมายถึง “ศักยภาพ” ของท้องถิ่น ศักยภาพของชุมชน ศักยภาพของผู้คนที่อยู่นอกเมืองหลวงที่อยู่นอกศูนย์กลางอำนาจ ศักยภาพในการที่จะจัดการดูแลวิถีชีวิตทางสังคม ชีวิตทางการเมือง ชีวิตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งชีวิตทางวัฒนธรรมความเชื่อของตนเองด้วยศักยภาพของท้องถิ่น อาจจะเรียกว่า “อัตลักษณ์”

(Identity) หรือ ความเป็นตัวตน ความสำนึกในตัวตนของท้องถิ่นหรือของชุมชน ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยหมายถึง “ความเป็นล้านนา” หรือ “Lannaness”

ถ้าหากว่ามันเป็นอย่างนี้แล้ว เราจะทำอย่างไรที่จะทำให้เรารู้จักตัวเองว่า “เราคิดอะไร เราเป็นอะไร และในขณะนี้เรากำลังเป็นอะไร” ดังนั้น เพื่อที่เราจะก้าวต่อไปในอนาคตบนฐานของการกระจายอำนาจ ผู้วิจัยอยากจะขอย้อนกลับไปก่อนที่จะมีการต่อสู้หรือรณรงค์เรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจ ที่ผ่านมา การบริหารปกครองประเทศไทยถูกหลอมรวมเอาไว้ที่เมืองหลวง ไม่เฉพาะเพียงแต่การบริหารการปกครอง การจัดการด้านงบประมาณ และการบริหารจัดการในด้านต่างๆ เท่านั้นที่ถูกรวบรวมนำไว้ที่เมืองหลวง แต่ว่าประวัติศาสตร์ก็ถูกนำไปผูกรวมอยู่กับประวัติศาสตร์ของเมืองหลวง วัฒนธรรมก็ถูกผูกรวมอยู่กับวัฒนธรรมเมืองหลวง ความเป็นชุมชน ความเป็นท้องถิ่น ของภูมิภาคต่างๆ ในประเทศไทยถูกทำให้เลือนหายไป ถูกทำให้ราวกับไร้ตัวตน เพราะฉะนั้น ภายใต้การไม่มีตัวตนหรือจากการตกอยู่ภายใต้สถานะของการถูกทำให้ตัวตนลดน้อยไปของท้องถิ่นต่างๆ ทั้งหลาย รวมทั้งล้านนาด้วย ทำให้ท้องถิ่นไม่มีความมั่นใจว่า “เราคือใคร และเราสามารถปกครองดูแลตัวเองของเราได้หรือไม่” ถ้าหากเราไม่มีประวัติศาสตร์ของเราเอง เราไม่มีวัฒนธรรมประเพณีของเราเอง เราไม่มีพระพุทธศาสนาในสำนวนหรือในประเพณีของเราเอง ที่แตกต่างไปจากพระพุทธศาสนาในที่อื่นๆ แล้วเราจะ “บริหารจัดการดูแลชีวิต” ของเราในฐานะที่เป็นชุมชนที่ไม่เหมือนกับที่อื่นได้อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงคิดว่า “พัฒนาการของสังคมไทย” ในทางการเมืองนั้น หลายคนที่เคยเรียนมาในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เรียนเรื่องการพัฒนา เราจะพบว่านับตั้งแต่เรามีการพัฒนาประเทศในแนวของโลกตะวันตกนั้นหรือสร้างความเป็นตะวันตกนั้น สังคมไทยถูกประทับตราว่าเป็นสังคมที่ด้อยการพัฒนา เป็นสังคมที่ไม่เจริญ ไม่ก้าวหน้า เป็นสังคมที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า “สังคมโครงสร้างหลวม” คือเหมือนกับเครื่องจักรเครื่องยนต์อะไรที่มันหลวมๆ เพราะฉะนั้น สังคมแบบนี้ย่อมจะทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยก็เลยด้อยการพัฒนามากว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นสังคมที่เขาบอกว่ามีโครงสร้างที่กระชับแน่น เพราะความเป็นสังคมโครงสร้างหลวมมันแสดงว่า คนไทยไม่มีระเบียบวินัย หรือไม่มีหลักธรรมาภิบาล คนไทยไม่มีความทะเยอทะยาน คนไทยไม่มีความอดทน คนไทยไม่มีความกระตือรือร้น เป็นต้น และสาเหตุที่ทำให้คนไทยเป็นอย่างนั้นส่วนหนึ่งก็ระบุว่าเป็นเพราะ “พระพุทธศาสนา” เพราะฉะนั้น เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นต้นเหตุของพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพของคนไทยแบบนั้นแล้ว พระพุทธศาสนาจึงถูกมองในสายตาของผู้วิเคราะห์ทางสังคมไทยในยุคเมื่อ 30 – 40 ปีที่แล้วว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ดังนั้น ใน

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอหลักธรรมาภิบาลที่มีอยู่ในสังคมไทยมาช้านาน โดยผ่านการมุมมองจากการดำเนินกิจกรรมของคนในลัทธิศาสนาภายใต้เวทีทางสังคม คือ ประเพณีงานปอยหลวง ซึ่งถือเป็นประเพณีใหญ่ของชุมชนที่ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างสูงจากคนในชุมชนและนอกชุมชน เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของวัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างของการจัดการบริหารที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลในแบบไทยๆ ของคนล้านนา

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการวัฒนธรรมชุมชน
 - 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมชุมชนกับหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ
 - 3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนกับหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ
- ในเขตองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) จากแบบสอบถาม กับกลุ่มประชาชนทั่วไปเฉพาะผู้มีสิทธิเลือกตั้ง คือ มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งจังหวัดรวม 1,183,316 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของยามาเน (Yamane) ระดับความเชื่อมั่น 95% เท่ากับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 400 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสำรวจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมในชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured interview) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ได้แก่ ชุมชนสวนดอก ตำบลสุเทพ แขวงศรีวิชัย เทศบาลนครเชียงใหม่ กลุ่มที่ 2 ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นขนาดกลาง ได้แก่ ชุมชนบ้านกู่แดง ตำบลหนองแฝก เทศบาลตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มที่ 3 ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ได้แก่ หมู่บ้านแม่แวน อำเภอพร้าว ตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

ในช่วงกว่าครึ่งศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ประเทศที่พัฒนาแล้วได้ให้ความสนใจศึกษาประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาเป็นอย่างมาก โดยมีมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ (Cornell University) มหาวิทยาลัยเอกชนในไอร์แลนด์ ตั้งอยู่ที่เมืองอิทาคา ในรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ได้จัดสร้างศูนย์วิจัยในกรุงเทพฯ ภายใต้โครงการ Cornell-Thailand Project เมื่อปี ค.ศ.1948 (พ.ศ.2490) และได้เลือกหมู่บ้านบางชั้น หมู่บ้านชนบททางทิศเหนือของ กรุงเทพฯ เป็นพื้นที่วิจัย โดยทีมนักวิจัยภายใต้การควบคุมของ ลอริสตัน ชาร์ป (Lauriston. Sharp) ศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยาและหัวหน้าภาควิชามานุษยวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ ภายใต้อิทธิพลของตัวแบบ “โครงสร้างสังคมหลวม” (Loosely Structured Society) เป็นงานวิจัยในเชิงพรรณานุคลิกลักษณะของคนไทยที่เน้นความเป็นปัจเจกชน เป็นเรื่องราวความเข้าใจของสังคมระดับหมู่บ้านที่มีการเลื่อนชั้นสถานภาพได้ง่าย ดังที่นักวิชาการที่ชื่อว่า John F. Embree ที่ได้ศึกษารูปแบบทางสังคมของไทย ในปี ค.ศ.1950 โดยศึกษาจากพฤติกรรม ความคิดเห็น และค่านิยม โดยเขาสรุปว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีปัจเจกชนนิยมสูง (Individualism) รักอิสระ ทำอะไรตามใจตัวเอง ไม่ชอบถูกผูกมัดในระยะยาว (Long-term obligation) แต่จะถนัดแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เรื่องเฉพาะกิจ ไม่ชอบวางแผนระยะยาว มีความยืดหยุ่นสูง (Flexibility) คนไทยปรับตัวง่าย ไม่ยึดอะไรตายตัว เข้าใจกฎระเบียบและกติกาทางสังคม แต่มีการละเมิดบ่อย และผู้ที่ละเมิดกฎกติกาทางสังคมไม่ค่อยถูกสังคมลงโทษ (Low social sanction) เป็นที่มาแรกเริ่มของอาณานิคมศึกษาที่ปัจจุบันเรียกกันว่า “ไทยศึกษา” (Thai Studies) คือ ความพยายามของสังคมศาสตร์หลากหลายสาขาที่จะศึกษาทำความเข้าใจและอธิบายลักษณะและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ต่อมา กลุ่มนักวิชาการด้านไทยศึกษา เริ่มหันมาเน้นการทำงานวิจัยภาคสนาม และชีวิตสามัญของชาวนาในพื้นที่ชนบทห่างไกล นอกกรุงเทพฯ มากขึ้น โดยทางภาคเหนือของประเทศไทย คอนราด คิงส์ฮิลล์ (Konrad Kingshill) ได้ศึกษาวิจัยและเขียนหนังสือชื่อ Ku Daeng – Thirty Years Later A Village Study in Northern Thailand 1954-1984 โดยเขาได้เลือกหมู่บ้านกู่แดงซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้เมืองเชียงใหม่เป็นสนามวิจัย มีเป้าหมายเพื่อการอธิบายภาพตัวตนของชุมชนชนบทในประเทศไทย โดยเขาให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องบทบาทของวัด และวิถีชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ในชุมชน เพราะว่าในภาคเหนือของประเทศไทย ประวัติศาสตร์การดำรงอยู่ของหมู่บ้านนั้นแนบชิดกับกิจกรรมทางศาสนาเป็นอย่างมาก ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัดในพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมต่างๆ ทั้งการเรียนการสอน งานบุญ งานบันเทิง และงานสาธารณประโยชน์

กล่าวได้ว่า ในอดีต ความสัมพันธ์ในชุมชนนั้นเป็นการรวมตัวกันของเครือข่ายทางสังคมที่ซับซ้อนหลายชั้น ประกอบด้วยความสัมพันธ์ 2 ระบบใหญ่ๆ คือ

1. ระบบความเชื่อเรื่องผี เป็นความเชื่อดั้งเดิมอยู่ในระดับชุมชน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลทั้งฝ่ายวัดและชาวบ้าน ครอบครัวและเครือญาติ ความเป็นคนบ้านเดียวกัน มีการจัดโครงสร้างที่มีระดับลดหลั่นกันเป็นชั้น คือ ครอบครัวและเครือญาติมีระบบผีปู่ย่า ชุมชนมีผีเสื้อบ้าน และวัดมีผีเสื้อวัด

2. ระบบความเชื่อทางศาสนา เป็นความเชื่อในพระพุทธศาสนา มีทั้งในระดับชุมชนและนอกชุมชน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของฝ่ายชาวบ้านผ่านระบบศรัทธาวัตถุ และฝ่ายพระสงฆ์ในระบบหัตถุอุปสถ และระบบหัตถวัตถุ ซึ่งซ้อนทับกันกับระบบครอบครัวและเครือญาติ

อย่างไรก็ตาม การถกเถียงกันเรื่องตัวแบบสังคมไทยว่าเป็น “โครงสร้างสังคมหลวม” หรือไม่นั้น เป็นตัวแบบที่ล้าสมัยไปแล้ว เพราะในยุคต่อมา ได้มีการนำเสนอตัวแบบอื่นๆ ในการศึกษาสังคมไทยอื่นๆ เช่น ระบบอุปถัมภ์ รัฐบาลราชการ พัฒนาการของประชาธิปไตย รัฐกับการพัฒนา ชาวนากับการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบตลาด ความขัดแย้งและการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ จนมาถึงเรื่อง โลกาภิวัตน์ ชาติ ประวัติศาสตร์ชาตินิยม ภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น เพศสถานะ ความเป็นไทย และคนไทย (Tai peoples) นอกประเทศไทย ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ก่อตัวขึ้นอย่างสำคัญนับจากปลายทศวรรษ 2530

จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนผ่านการเฝ้าสังเกตการณ์ในช่วงเวลาจัดงานปอยหลวงไม่ได้เป็นเช่นนั้น ปรากฏการณ์งานปอยหลวงได้แสดงให้เห็นถึงสังคมที่มีโครงสร้างการทำงานที่ไม่หลวม มีความกระชับความสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อนและลึกซึ้ง ปรากฏการณ์งานปอยหลวงนี้ในอดีตจะเริ่มตั้งแต่เดือน 4 – 6 ของล้านนา คือในช่วงระหว่างมกราคมถึงมีนาคม แต่ในปัจจุบันช่วงเวลาอาจขยายออก คือ ตั้งแต่ปลายเดือนมกราคมจนถึงต้นเดือนพฤษภาคม อาจสรุปได้ว่า อยู่ในช่วงหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิต (ข้าว) เพราะ “ปอยหลวง” เป็น “วัฒนธรรมชุมชนของชาวนาพุทธ” ในช่วงเดือนดังกล่าวมีความหมายสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและประเพณีชาวนาล้านนา เช่น ในช่วงเดือน 3 ของล้านนา คือในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม จะมีประเพณีการเกี่ยวข้าว ประเพณีการสู่ขวัญข้าว ในเดือน 4 จะมีประเพณีทานข้าวจีข้าวหลาม ประเพณีทานข้าวลั่นบาตรหรือดอยข้าว ประเพณีถวายข้าวมธุปายาส เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้เกี่ยวกับความเจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์ อาทิ ทำบุญข้าวใหม่ ความสัมพันธ์กับประเพณีสิบสองเดือน อาทิ ปีใหม่เมือง ประเพณีเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของบ้านเมือง อาทิ เดือนเก้า ออกใหม่ เป็นช่วงงานบุญ ใส่ขันดอกอินทขิล งานทำบุญเมือง/สืบชาติาเมือง งานพลีกรรมอารักษ์/บวงสรวงทวยเทพรักษาเมือง รวมทั้งงานพลีกรรม

เลี้ยงผีเจ้าที่เจ้าทางเจ้าน้ำเจ้าป่าเจ้าเขา อาทิ งานพิธีกรรมเลี้ยงปู่สะย่าสะที่ริมน้ำแม่เหียะเชิงดอยเงิน-ดอยคำ เป็นต้น

วัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่คนล้านนา เรียกว่า รอมปอย (อ่าน ฮอม-ปอย) มีความหมายว่าการไปร่วมทำบุญ หรือรอมครัว (อ่าน ฮอม-ครัว) เป็นคำกริยา หมายถึง อาการที่นำเอาตุ่มปัจจัยหรือสิ่งของไปร่วมสมทบกับญาติมิตรในการทำบุญ ถือเป็นจุดประสงค์หลักในงานปอยหลวง ในอดีตนั้นการทำบุญต้องจัดเตรียมสิ่งของไว้ล่วงหน้า เพราะสิ่งของที่จะนำไปร่วมทำบุญในอดีตนั้นไม่สามารถที่จะหาซื้อได้ การรอมปอยจะเริ่มต้นจากศรัทธาชาวบ้านแจ้งความประสงค์จะรับเป็นเจ้าศรัทธาต้นดอกจองอ้อย ซึ่งเป็นเครื่องแสดงเจตนาบุญกับทางวัด หลังจากนั้นจะมีงานเลี้ยงฉลองบุญบริเวณบ้าน เพื่อรับรองญาติมิตรวงศ์วานตลอดถึงมิตรสหายที่เข้ามาเยี่ยมเยือนและร่วมงานเลี้ยงฉลองกับเจ้าศรัทธา จำนวนผู้ที่มาร่วมงานนั้นทำให้ทราบได้ว่าบ้านใดมีเครือข่ายความสัมพันธ์กว้างขวางมากน้อยเพียงใด บ้านเจ้าศรัทธาใดที่มีตำแหน่งหน้าที่หรือมีฐานะเศรษฐกิจดีในชุมชน เช่น บ้านของผู้ใหญ่บ้าน บ้านของประธานผู้คำลำไย บ้านของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เป็นต้น ก็จะมีญาติมิตรสหายมากมาย ทั้งที่เป็นผู้ร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชา เครือข่ายคนรู้จักหรือเครือข่ายทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เดินทางมาร่วมงานฉลองแสดงความชื่นชมยินดีกับเจ้าศรัทธาอย่างคับคั่ง ซึ่งมีศัพท์เรียกต่างๆ กัน เช่น “การรอมปอย” คือ การนำของขวัญหรือเงินบริจาคมาร่วมกับเจ้าภาพ “แอ่วงานปอย” คือการมาเที่ยวงานปอย “กินปอย” คือการมาร่วมงานเลี้ยงฉลอง เป็นต้น แต่ก็มีนัยเดียวกันคือการมาร่วมแสดงความยินดีกับเจ้าศรัทธา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงกันอย่างกว้างขวาง ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ไม่เพียงเกิดขึ้นแค่การเชื่อมโยงกันในพื้นที่ของงานปอยเท่านั้น แต่ยังขยายความสัมพันธ์ไปในส่วนกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการพัฒนาต่าง ๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายที่กว้างขวางของกลุ่มผู้นำในชุมชนแสดงถึงศักยภาพในเชิงทรัพยากรคือ “ทุน/อำนาจ” ทั้งจากในชุมชนเองและภายนอกชุมชนให้เข้ามาก่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในชุมชน

นอกจากนั้นแล้ว ความสำคัญของผู้นำในงานปอยหลวง บทบาทของผู้นำ/ชนชั้นนำในงานปอยหลวงสามารถแบ่งได้เป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายบรรพชิตคือฝ่ายวัด และฝ่ายฆราวาสคือฝ่ายบ้าน ดังนี้

1. ผู้นำฝ่ายบรรพชิต หมายถึง บุคลากรทางศาสนาหรือพระสงฆ์ ซึ่งนับว่ามีความสำคัญทั้งในระดับบทบาททางศาสนา ที่เกี่ยวเนื่องกับความเชื่อถือศรัทธาในความเป็นผู้มีศีลจาริยวัตรตลอดถึงความเป็นผู้มีบุญบารมี บทบาทหน้าที่ที่มีความคิดริเริ่มที่เกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมชุมชน และบทบาทในการประสานความร่วมมือจากหลายฝ่าย เริ่มตั้งแต่ภายใน

วัดจะมีการแบ่งงานกันรับผิดชอบเป็นฝ่ายๆ ตัวอย่างกรณีวัดกุ้แดง เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นำในการนำศรัทธาชาวบ้านและติดต่อศรัทธาจากภายนอก และให้คำแนะนำในการจัดเตรียมงาน และแจกจ่ายภาระงานให้แก่พระภิกษุสามเณรในวัดให้รับผิดชอบในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์และทางราชการ เช่น การติดต่อประสานงานกับหัววัดและขออนุญาตจากคณะสงฆ์ และติดต่อส่วนราชการ เช่น การไฟฟ้า ตลอดถึงการเตรียมสถานที่ภายในบริเวณวัดในกรณีวัดแม่แว่น เจ้าอาวาสวัดซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่สำคัญทางคณะสงฆ์ระดับอำเภอและเป็นที่เคารพนับถือในท้องถิ่น จึงมีบทบาทสำคัญในการริเริ่มกิจกรรมพัฒนาต่างๆ อย่างมากมาย ในชุมชน เช่น กิจกรรมผู้สูงอายุระดับอำเภอ กิจกรรมธรรมสัจจะ เป็นต้น

2. ผู้นำฝ่ายฆราวาส โดยทั่วไปในหมู่บ้านต่างๆ จะประกอบด้วยคณะกรรมการของหมู่บ้าน โดยการแต่งตั้งจากผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันเพื่อคอยดูแลรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน ตลอดถึงการทำหน้าที่ประสานกลุ่มผู้นำหรือผู้ที่มีความสามารถด้านต่างๆ เช่น การจัดการบัญชีรายรับ-รายจ่าย ผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีกรรม นายช่างต่างๆ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มหนุ่มสาว ในหมู่บ้านนั้นๆ เข้ามารับผิดชอบร่วมกันกับสมาชิกในหมู่บ้านคนอื่นๆ กลุ่มบุคคลที่เข้ามารับผิดชอบเหล่านั้นมีทั้งตำแหน่งที่เป็นทางการ นั่นคือได้รับการคัดเลือกเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองในชุมชนและส่วนหนึ่งเป็นตำแหน่งที่เกิดขึ้นจากนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประธานกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ประธานกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเกิดขึ้นจากความอาวุโสและมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ผู้นำที่เกิดขึ้นจากการจัดการทางวัฒนธรรมชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งมีผู้อาวุโสอันเป็นที่นับถือในชุมชน คณะกรรมการเหมืองฝาย คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน นายช่าง และหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

กลุ่มผู้นำทั้ง 2 กลุ่มจะร่วมปรึกษาหารือกัน ในการจัดประชุมและมีการตกลงแบ่งหน้าที่รับผิดชอบออกเป็นฝ่ายๆ ต่าง เช่น ฝ่ายประสานงาน ฝ่ายบัญชี เป็นต้น เริ่มตั้งแต่การก่อสร้างและแล้วเสร็จ กลุ่มผู้นำเหล่านี้ก็จะได้รับความไว้วางใจให้ดำเนินการในการจัดงานฉลองอีกครั้ง ดังนั้นกลุ่มผู้นำเหล่านั้นนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมทุกอย่างในชุมชน ซึ่งการจะสำเร็จลุล่วงหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามัคคีและการเสียสละประโยชน์ของตนเพื่อส่วนประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นความสามัคคีและการทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจึงเป็นสิ่งที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมาก จะเห็นได้จากคำกล่าวเล่าความสำเร็จที่เกิดขึ้นด้วยความชื่นชมยินดีต่อความสำเร็จที่ได้กระทำลงไปนั้น

การเป็นผู้ประสานงานในงานปอยหลวงนั้นมีความสำคัญมาก เพราะนอกจาก

จะมีความสามารถในการติดต่อประสานงานกับภายนอกทั้งชุมชนใกล้เคียงและทางราชการแล้ว ยังจะต้องเป็นผู้ที่คนรู้จักกว้างขวางทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เพราะไม่ได้ทำหน้าที่เฉพาะช่วงเวลามิงานเท่านั้น ยังต้องทำการประสานงานตั้งแต่การเริ่มก่อสร้างศาสนสถาน และทำหน้าที่ในการประสานผู้ที่สามารถบริจาคสมทบทุนในการก่อสร้างให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจต้องอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติและความสัมพันธ์ทางการเมืองจากภายนอกชุมชนอีกด้วย

ในบางหมู่บ้านอาจรับเป็นเจ้าของศรัทธารวมกันเป็นกลุ่มหรือตามหัวหมวด ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจแต่ละครัวเรือนไม่ตุนัก ตลอดถึงมีญาติพี่น้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่นหรือในเมืองจำนวนมาก การเดินทางสินค้าใช้จ่ายมาก และถ้ารับเป็นเจ้าของศรัทธาก็จะมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงฉลองอีกมาก ส่วนบ้านเจ้าศรัทธาใดที่มีการจัดเลี้ยงใหญ่โตและมีแขกเหรื่อมากมาย ก็จะมีการจัดแสดงดนตรีในบริเวณบ้านเพื่อให้ความบันเทิงแก่แขกที่มาร่วมงาน บ้านบางหลังมีการจัดงานเลี้ยงฉลองใหญ่โต เช่น การว่าจ้างวงดนตรีที่มีชื่อเสียงมาจัดแสดง ส่วนบ้านที่มีแขกจำนวนไม่มากนักก็จะมีการเช่าเครื่องเสียง เครื่องขับร้องคาราโอเกะหรือเครื่องเล่นเทป และอีกลักษณะหนึ่งที่เกิดจากการจัดเลี้ยงในงานปอยหลวง คือผู้มาเยือนบางคนที่มาจากต่างถิ่นอาจเดินทางไปร่วมงานปอยหลายบ้าน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ที่กว้างขวางของบุคคลนั้น เรียกว่า การรวมปอย มาจากวัฒนธรรมการรวมแรง คือ การช่วยเหลือหรือแลกเปลี่ยนแรงงานกัน ซึ่งมีความหมายใน 2 มิติ คือ มิติแรก เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน เมื่อมีปอยหลวงก็จะมีปอยช่วยงานกันเรียกกันว่า “เอาปอยกัน” ในระดับหมู่บ้าน เช่น การรวมแรงจากศรัทธาชาวบ้านตามหมวดการส่งข้าววัด คือ หมวดบ้านที่เกิดจากการส่งภัตตาหารแก่วัด โดยมีกลุ่มผู้ชายวัยแรงงานในการช่วยงานด้านก่อสร้าง และกลุ่มแม่บ้านแต่ละหมวดในประกอบอาหารเลี้ยงแรงงาน การรวมแรงผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันเพื่อสร้างศาสนสถานและบูรณะรักษาสาธารณสถานของชุมชนร่วมกัน และการช่วยเหลือกันในการจัดเตรียมงานฉลองหลังจากการก่อสร้างแล้วเสร็จ และมิติที่สอง เกิดขึ้นในระดับชุมชน นั่นคือเมื่อบ้านกุ่มแดงมีงานปอยหลวง หมู่บ้านใกล้เคียงก็มีการช่วยเหลือกันต่าง ๆ ทั้งข้าวสาร อาหาร ช่างฟ้อน กลองหลวง หรือเงินทอง เรียกกันว่า “รวมปอย” ในอดีตเมื่อมีปอยหลวงชุมชนหัววัดที่อยู่ใกล้เคียงจะมีการช่วยเหลือรวมปอยด้วยสิ่งของต่างๆ เช่น ข้าวสาร อาหาร ช่างฟ้อน เงินทอง และหัววัดต่างๆ ที่นำครัวทานมาจากหมู่บ้านไกลจากหัววัดทิศตามหัววัดที่ถึงกัน จะต้องตั้งโรงงานเอาไว้เพื่อจะรับเป็นเจ้าภาพในการเลี้ยงอาหารแก่วัดที่เดินทางมาไกล เมื่อนั่งพักและรับประทานอาหารให้อิ่มหนำสำราญแล้วจึงจาริกไปทำบุญในวัดที่จัดปอยหลวงต่อไป ส่วนในปัจจุบันการเดินทางไปมาหาสู่กันสะดวกสบายมากขึ้น หัววัดที่อยู่

ใกล้เคียงก็ได้ช่วยเหลือในด้านอื่น เช่น การนำคณะกลองหลวงจากวัดตนมาร่วมตีฉลองความสำเร็จ หรือการนำช่างฟ้อนมาฟ้อนฉลอง เป็นต้น ซึ่งการรอมแรงเช่นนี้จะมีการกระทำแลกเปลี่ยนตอบแทนกันและกันอีกครั้งเมื่อหัววัดหนึ่งวัดได้จัดฉลองศาสนสถาน

จะเห็นได้ว่า การรอมแรงที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ปอยหลวงมีเพียงความหมายแค่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่ได้เกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ทั่วทั้งพื้นที่ๆ อยู่เลยออกไป การรับรู้ถึงปรากฏการณ์ปอยหลวงได้สร้างกระแสบุญให้กับชาวบ้านได้หลังไหลเข้ามาร่วมแสดงความชื่นชมในความสามารถและความสามัคคีของหมู่บ้านนั้นๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากแรงศรัทธาของชาวบ้านบนฐานของความเป็นชุมชนชาวพุทธที่ผนึกตัวเหนียวแน่นเชื่อมโยงสัมพันธ์กันโดยตลอด เรียกว่า “หัววัดเทิงกัน”

ปรากฏการณ์หัววัดเทิงกัน นำไปสู่การขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมและการเกื้อกูลกันทางสังคม มีมิติของการเชื่อมต่อที่หลากหลาย อาทิ เครือข่ายหัววัดสหธรรมิก ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายหัววัดพระสงฆ์ ซึ่งมี 2 ระดับ คือหัววัดที่เกิดจากความเป็นอุปัชฌาย์กับอันเตวาสิกหรือความเป็นอาจารย์กับสัทธวิhari และหัววัดที่เกิดจากความเป็นสหธรรมร่วมอาวาสเดียวกันมาก่อน และกลุ่มเครือข่ายหัววัดที่มีศรัทธาญาติโยมเป็นกลุ่มสหธรรมที่เชื่อมโยงกับทางวัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งเกิดขึ้นจากแรงศรัทธาหรือความเคารพกันส่วนตัว เครือข่ายหัววัดหมู่ญาติ ซึ่งมีอยู่มากมาย เช่น ญาติสายเลือด ญาติจากการแต่งงาน ญาติที่ย้ายถิ่นฐานไปตั้งรกรากที่อื่น ซึ่งความเป็นหัววัดจะเกิดขึ้นจากการที่กลุ่มญาติเหล่านั้นไปเชื่อมสัมพันธ์กับวัดในถิ่นที่อยู่ของตนเอง

ดังนั้นจะเห็นว่า การเป็นหัววัดเทิงกันนั้นมิใช่ความสัมพันธ์ระดับปัจเจกกับปัจเจกเท่านั้น แต่มีความหมายกว้างขวาง นั่นคือการเชื่อมความสัมพันธ์กับวัดในถิ่นฐานของตน และนำศรัทธามาด้วยนามของวัดนั้นๆ เรียกกันว่า “หัววัด” และเรียกอาณาเขตที่อยู่หัววัดเดียวกันว่า “หัววัดเทิงกัน” ซึ่งเป็นเครื่องแสดงจิตสำนึกของศรัทธาร่วมกัน

ส่วนทุนปัจจัยที่ได้มาจากการปอยหลวง จะนำไปสู่การบริหารจัดการในด้านการก่อสร้างศาสนสถานหรือสาธารณประโยชน์ต่างๆ ในชุมชน เช่น การสร้างถนน การซื้อที่ดินให้แก่วัด เป็นต้น ดังนั้น การระดมทุนจึงเกิดขึ้น เพื่อนำทุนมาบริหารจัดการ ในกระบวนการนี้จะพบการขยายตัวของเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนมากขึ้น กลุ่มผู้นำและชาวบ้านจะระดมทรัพยากรที่ตนมีอยู่ทั้งจากเครือข่ายหมู่ญาติและขยายเครือข่ายออกไปตามศักยภาพของแต่ละบุคคล เช่นกรณีเจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นพระเถระสูงอายุเป็นที่เคารพในหมู่คณะสงฆ์ มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์ หรือมีศรัทธาญาติโยมมากมาย ถือเป็นบุคคลสำคัญในการระดมทุน

และแรงงานทั้งในชุมชนและนอกชุมชน พ่อครู ม. (นามสมมติ) ใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาตินำไปสู่บุคคลภายนอกชุมชนที่มีกำลังทุนมากและเป็นเจ้าศรัทธาใหญ่ในงานปอยหลวง หรือกรณี พ่อ ข. (นามสมมติ) ซึ่งมีบุตรชาย 2 คนรับราชการและได้ชักชวนมิตรสหายร่วมทำบุญด้วย เป็นต้น ซึ่งการทำบุญลักษณะนี้เรียกกันว่า “กินรวมทานหาม” หรือ “กินหวานทานต้อม” ต้อม หมายถึง การตะล่อมหรือเก็บกวาดใส่เป็นกองเดียวกัน มีความหมายว่าการระดมทุนชาวบ้าน บุคคล ครอบครัว เครือญาติ กลุ่มละแวกบ้าน เครือข่ายบ้าน เครือข่ายหัววัด

การจัดการเงินทุนปัจจัยจากการทำบุญงานปอยหลวงของชุมชน ทางวัดและคณะกรรมการวัดจะร่วมกันจัดทำบัญชีเพื่อดูแลเงินหรือสิ่งของ เงินทุนนั้นจะนำไปใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดงานที่ผ่านมา และเก็บไว้เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งของวัดนั้นๆ ตลอดถึงการมอบแทนหัววัดที่เทิกกัน ส่วนสิ่งของจะเก็บไว้เป็นศาสนสมบัติของวัดเพื่อจัดให้ยืมแก่ชาวบ้านในชุมชน วัดหรือหมู่บ้านใกล้เคียง ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลโดยผ่านตัวแทนคือคณะกรรมการวัด ส่วนในการพัฒนาด้านอื่นๆ ทางวัดและชุมชนอาจจัดให้มีการนำมาใช้เป็นกองทุนอย่างใดอย่างหนึ่งในชุมชน เช่น กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนส่งเสริมอาชีพในชุมชน เป็นต้น หรือจัดให้มีโครงการพัฒนาต่างๆ ในชุมชน เช่น การสร้างถนนหนทาง สร้างสะพาน ขุดบ่อหรือแหล่งน้ำสาธารณะ โครงการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า งานปอยหลวงเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้นตามลำดับ คือ ความคิดริเริ่มของผู้นำในชุมชน ต่อจากนั้นจึงนำไปสู่การระดมทุนทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายในชุมชน ทุนจึงเป็นที่มาของการบริหารจัดการ ตั้งแต่การก่อสร้างจนถึงการวางแผนดำเนินงานให้เกิดมีงานปอยหลวง ซึ่งเป็นกระบวนการสุดท้ายในการประกาศความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากความร่วมแรงร่วมใจของชุมชนนับแต่ต้น โดยหน้าฉากของงานปอยหลวง คือ งานมหรสพ ซึ่งเป็นงานบันเทิงรื่นเริง โดยมักเป็นที่ทราบกันว่า เป็นการจำลองสมโภชเมื่อมีการสร้างศาสนสถานหรือสิ่งก่อสร้างสำเร็จลงแล้ว ภายในงานฉลองทั้งในวัดและหมู่บ้านจะมีการร่วมทำบุญและมีมหรสพต่าง ๆ มากมาย ดังนั้น เมื่อมีงานปอยหลวงศรัทธาชาวบ้านทั้งในชุมชนและนอกชุมชนก็จะพากันมาร่วมยินดี เรียกกันว่า “แอ้วงานปอย” ในอดีตจะมีการละเล่นพื้นเมือง เช่น หุ่นเชิดพากย์เป็นเรื่องราวต่าง ๆ การจ้อย การขอ การเล่าคำว การแข่งขันบอกไฟหาง (พลู) บอกไฟดอก (ไฟพะเนียง) ส่วนในปัจจุบันจะมีมหรสพต่างๆ เพิ่มเติมเข้ามา เช่น ภาพยนตร์ ลิเก วงดนตรี การแสดงตลก รำวง และเครื่องเล่นต่างๆ เช่น ซิงข้าวสวรรค์ ม้าหมุน การจัดแข่งขัน เช่น ตะกร้อ การแข่งขันชกมวย การประกวดร้องเพลง การเสียงโซค เช่น การจับสลากเสียงโซค สอยดาว การปาเป้า โยนห่วง ฯลฯ และมีร้านค้าขายของ ร้านอาหารต่างๆ มากมาย ซึ่งมีการจัดเก็บเป็นรายได้ให้กับ

วัด เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการจัดงาน ซึ่งมีการจัดดำเนินการโดยคณะกรรมการที่รับผิดชอบในงาน

ดังนั้น การพูดว่าสังคมไทยเป็นสังคมโครงสร้างหลวมนั้นเป็น “มายาคติ” เป็นการสรุปทางวิชาการที่ผิดพลาด เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างกระชับมีโครงสร้างสามารถศึกษาได้ สามารถที่จะมองเห็นศักยภาพของการดำรงอยู่ การจัดการกับตัวเอง การดูแลกับตัวเองได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งอำนาจจากส่วนกลาง ซึ่งงานศึกษาในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมา นั้น ก็เริ่มต้นจากการหยิบเอาเรื่องของระบบเหมืองฝายเข้ามาศึกษาแล้วก็บอกว่า ระบบเหมืองฝายในล้านนานั้นมันเป็นระบบที่เข้มแข็ง เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับผู้คน เป็นหมิ่นเป็นแสน เป็นระบบที่รัฐไม่ได้เข้ามาเป็นผู้จัดการเลย แต่เป็นระบบที่จัดการและดำเนินโดยชาวบ้านอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 300 – 400 ปี พูดอีกอย่างหนึ่งก็หมายความว่า ระบบเหมืองฝายนั้นเป็นประจักษ์พยานสำคัญที่จะบอกว่า ล้านนาอยู่ได้เป็นปึกแผ่นเป็นกลุ่มเป็นก้อน เพราะเป็นสังคมบนฐานการจัดน้ำ ส่วนตัวอย่างที่สองก็คือ การแลกเปลี่ยนแรงงาน หรือการเอามือเอารัน เป็นสิ่งที่เราศึกษา แล้วสรุปว่า ในล้านนานั้นไม่ใช่สังคมที่ต่างคนต่างอยู่ แต่เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยเครือข่าย เครือข่ายของการแลกเปลี่ยนแรงงาน เครือข่ายของการจัดการน้ำ เพราะฉะนั้น สังคมในล้านนาจึงเป็นสังคมที่มีความร่วมมือกันระหว่างผู้คนในสังคมอยู่ในระดับที่เข้มแข็ง ผู้คนส่วนใหญ่มีบทบาทด้านการผลิตเหมือนกัน คือ ประกอบการกสิกรรมเพื่อเลี้ยงตนเอง ฉะนั้นจึงใช้ทรัพยากรไปในทางเดียวกัน การประกอบการกสิกรรมเพื่อเลี้ยงตนเองนั้น อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่า ต่างหน่วยการผลิต (ซึ่งก็คือครอบครัว) สามารถทำได้เองโดยลำพัง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ต้องการความร่วมมือร่วมใจระหว่างกันสูง เพื่อร่วมกันในการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่น เช่น ชักน้ำเข้านา สร้างและขุดลอกเหมืองฝาย สามารถระบายน้ำออกได้ ร่วมกันในการใช้แรงงานนับตั้งแต่เลี้ยงสัตว์ที่ใช้ในการทำกสิกรรม ไปจนถึงการระดมแรงงานช่วยกันในการผลิต (ลงแขก-เอามือเอารัน-เอาแรงงาน) ฉะนั้น ความสัมพันธ์ที่ราบรื่นในชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างมาก (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2554: 52)

ส่วนเรื่องที่สามที่ก็คือ เรื่องของการจัดการป่าชุมชน การจัดการป่าชุมชนนั้นเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่สำคัญที่สุดที่ยืนยันว่า ในล้านนานั้นมีสิ่งที่เรียกว่า “ความสำนึกร่วม” ในสมบัติของส่วนรวม ส่วนคำว่า สำนึกร่วมในประวัติศาสตร์ แต่บางครั้งคำว่าสำนึกร่วมในประวัติศาสตร์นั้นมันไม่ค่อยจะมีแรงสักระไร เพราะประวัติศาสตร์จะว่าไปแล้วก็เป็นสิ่งที่ผู้มีอำนาจเป็นผู้เขียนขึ้น ประวัติศาสตร์มีแต่ว่าข้อความในประวัติศาสตร์จะว่าอย่างไรก็เป็นเพียง “วาทกรรม” (discourse) ตามภาษาสมัยใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นมา ซึ่งคำว่า นี้ หรือแนวคิดนี้ หรือโน้ตทัศน์นี้ เรียกว่า “การประกอบสร้างทางสังคม” หรือว่าในภาษาอังกฤษเขาใช้คำว่า

“Social Construction” แต่ว่าเมื่อมาพูดถึงเรื่องการจัดการป่า เราพบว่า มันเป็นเรื่องที่จับต้องได้ และมีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของผู้คนในล้านนา

เพราะฉะนั้น เมื่อพิจารณาจาก 3 เรื่องนี้แล้ว เราพบว่า มันมีหลักการอันหนึ่งที่ในล้านนาเรียกว่า “หน้าหมู่” ก็คือกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน เช่น เรื่องการจัดการแรงงาน การจัดการน้ำ การจัดการที่ดิน จะเห็นว่าวิถีทางสังคมของผู้คนในล้านนา มีการพึ่งพากันใน 3 - 4 เรื่องนี้ ที่นี้ หันมาในเรื่องของศาสนา ในเรื่องของศาสนาเราก็ถกเถียงกันมาโดยตลอดว่า พระพุทธศาสนานั้นมีระดับต่างๆ แบ่งเป็นระดับแก่นและระดับกระพี้ในระดับกระพี้บางครั้งเราก็เรียกว่า “ศาสนาของมวลชน” หรือในภาษาอังกฤษจะเรียกว่า “Popular Buddhism” ซึ่งสิ่งนี้ ผู้วิจัยคิดว่าพระพุทธศาสนาในแบบชาวบ้าน ไม่ใช่ศาสนาที่จะต้องอาศัยการตีความอย่างลึกซึ้ง เพื่อที่จะเข้าสู่พระธรรมชั้นสูงที่คนธรรมดาสามัญยากที่จะเข้าถึงหรือปฏิบัติตามได้ แต่เป็นพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันที่เราเรียกกันว่า Popular Buddhism ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อเวรกรรม การทำบุญ การไปวัดไปวา การสร้างเจดีย์ ศาสนสถาน สร้างพระพุทธรูปต่างๆ การประกอบพิธีกรรม ซึ่งเป็นงานที่สะท้อนด้านหนึ่งของ Popular Buddhism ในฐานะที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของมวลชน ซึ่งเราคงต้องทำความเข้าใจและให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาแบบมวลชนมากขึ้น เพราะผู้วิจัยคิดว่า พระพุทธศาสนาในแนวที่จะต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ในแนวของบัณฑิตหรือผู้รู้จริงฯ นั้นชาวบ้านคงไม่อยู่ในภาวะที่จะเข้าถึงได้ อาจจะไม่มีเวลาจำเป็นด้วยซ้ำไป ชีวิตของเขาผูกพันกับพระพุทธศาสนาที่เราเรียกว่า เป็นกระพี้ แต่แทนที่เราจะมองพระพุทธศาสนาที่เป็นกระพี้มันในเชิงปฏิเสธว่า ไม่ใช่พระพุทธศาสนาที่แท้จริง ผู้วิจัยกลับคิดว่ามันอาจจะไม่ค่อยมีประโยชน์ถ้าจะไปมองอย่างนั้น และเราควรที่จะมองพระพุทธศาสนาในแนวที่ชาวบ้านปฏิบัติอยู่ในวิถีชีวิตนั้น แล้วพยายามมองดูว่ามันมีผลมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในล้านนามากน้อยเพียงใด

อภิปรายผล

เมื่อมองมาที่การบริหารจัดการหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ถึงแม้ว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 จะไม่ได้ส่งผลกับการกระจายอำนาจเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากกระแสความขัดแย้งทางการเมืองสูงจึงทำให้รัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจเท่าที่ควร และความพยายามที่จะรวมศูนย์อำนาจในเรื่องต่าง ๆ ก็ยังแสดงให้เห็นอยู่ เช่น การสร้างเกณฑ์มาตรฐานในการตรวจสอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การชะลอการถ่ายโอนการจัดการศึกษาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปรับลดสัดส่วนเงินอุดหนุนทั่วไป เพิ่มสัดส่วนเงินอุดหนุนเฉพาะกิจที่จัดสรรให้แก่

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ต้องจ่ายให้กับส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่ และปัญหา “กักตักทางการคลัง” ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ก่อให้เกิดช่องทางให้นักการเมืองระดับชาติแทรกแซงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นด้วยการสร้างระบบอุปถัมภ์และการต่างตอบแทนระหว่างนักการเมือง ข้าราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก จนทำให้องค์กรที่มีหน้าที่กำกับและตรวจสอบมีข้อเสนอให้ปรับลดอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลง (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557: 43)

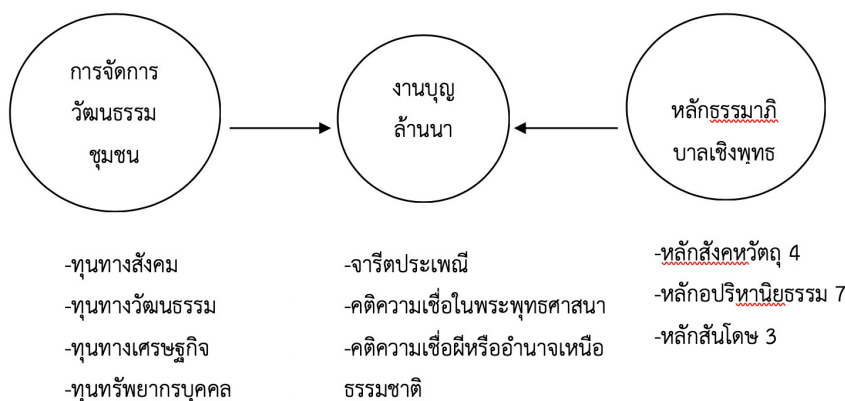
จากสถานการณ์ในการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วง พ.ศ. 2550 – 2559 ที่ผ่านมานั้นจะสังเกตได้ว่า ส่วนใหญ่การถ่ายโอนภารกิจนั้นเป็นไปตามความต้องการของราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคเป็นสำคัญ ไม่ได้ปฏิบัติตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดไว้การบริหารมีปัญหาหลายประการในการจัดความสัมพันธ์ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาค การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่ามีน้อยมาก เนื่องจากการประชาสัมพันธ์หรือการสร้างกลไกต่างๆ ที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมยังน้อยอยู่ การทำงานของคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเชิงรุกได้ทำหน้าที่เพียงเสนอข้อมูลปัญหา แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ไม่สามารถที่จะคาดการณ์หรือทำนายถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับกระบวนการกระจายอำนาจในอนาคตได้เรื่องของ การถ่ายโอนบุคลากร ซึ่งขาดแรงจูงใจในการชักจูงให้บุคลากรที่มีความสามารถไปทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้และการจัดการการคลังท้องถิ่นยังพบว่ามีปัญหาในเรื่องของการจัดเก็บภาษีอากรและการจัดสรรรายได้หรืองบอุดหนุนจากราชการส่วนกลางที่ไม่เพียงพอ ดังนั้น การเร่งให้เกิดการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมาก ในขณะนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถที่จะทำงานได้ตามภารกิจที่ต้องรับถ่ายโอนได้ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้จะนำไปสู่การอธิบายว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีศักยภาพในการดำเนินการจัดการบริการสาธารณะแทนส่วนราชการได้ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในระบบการปกครองท้องถิ่น สุดท้ายจะนำไปสู่การสร้างข้อเสนอพยายามที่จะยุบหรือยกเลิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดหรือรูปแบบหนึ่ง (กิริพัฒน์ เขียนทองกุล, 2559: 62) เพราะการเมืองส่วนกลางมองว่า ชาวบ้านไร้ศักยภาพหรือความสามารถในการบริหารจัดการตัวเอง

ที่นี้หันมาดูเรื่องวัฒนธรรมชุมชนผ่านงานปอยหลวง โดยเฉพาะผู้วิจัยคิดว่าการศึกษาเรื่องปอยหลวงว่าจะมองมันในมิติของศักยภาพของคนในล้านนาที่จะดูแลจัดการกับ

ชีวิตในทางการเมือง ศาสนาและความเชื่อพิธีกรรมของตัวเองได้อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยเคยพูดไปแล้วว่า เราศึกษาเรื่องระบบเหมืองฝาย เรื่องการแลกเปลี่ยนแรงงาน การจัดการทรัพยากรป่าชุมชน เพื่อพิสูจน์ว่า คนในล้านนามีศักยภาพในการดูแลตัวเองมาโดยตลอดอย่างไร ถ้าหากเรามองวัฒนธรรมชุมชนของงานปอยหลวงในฐานะที่เป็นศักยภาพในการดูแลตัวเอง และจัดการตัวเอง ในเชิงของพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ ที่จะขยายไปสู่การจัดการตนเอง ในด้านการเมืองและการให้บริการสาธารณะต่างๆ เพราะว่า การจัดการปอยหลวงนั้น เป็นงานใหญ่มหาศาลที่ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถในการจัดการ ซึ่งถ้าใช้ภาษาของพวกนักบริหารธุรกิจสมัยใหม่จะเรียกว่าเป็น “การบริหารจัดการ” (Managements) ของผู้คนในล้านนาที่มีความสามารถในการดูแลจัดการงานปอยหลวงนั้น เราคงจะต้องมองมันในฐานะของนักบริหารจัดการ อย่างที่ชาวบ้านมี เช่น การจัดการระบบเหมืองฝาย การจัดการแรงงาน การจัดการการระดมทุน การจัดการดินน้ำป่า เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้ เป็นเพียงการศึกษาวัฒนธรรมชุมชน โดยอาศัยการศึกษาภาคสนามและสัมภาษณ์ชาวบ้าน เพื่อทำความเข้าใจถึงระบบความคิดและจารีตประเพณีของชุมชนที่เรียกว่า “วัฒนธรรมชุมชน” ซึ่งเป็นสิทธิและสำนึกร่วมพื้นฐานตามธรรมชาติของชุมชนที่อยู่ร่วมกัน โดยอาศัยระบบจริยธรรมและศาสนา ซึ่งเป็นแก่นแกนของจิตสำนึกร่วมในชุมชน อย่างไรก็ตาม ไม่อาจจะยืนยันได้ว่าวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าว จะเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปในสังคมล้านนาทั้งหมด ทั้งนี้เป็นแต่เพียงการศึกษาเฉพาะกรณีในชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่งเท่านั้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาเบื้องต้นที่ยังไม่อาจจะหาข้อสรุปที่แน่นอนได้ ยังต้องการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้อีกต่อไป

องค์ความรู้จากงานวิจัย

สรุป

โดยสรุป ผู้วิจัยจึงคิดว่า “การจัดงานปอยหลวง” นั้น ไม่เพียงแต่การประกาศพระศาสนา แต่วามันเป็นการ “ผลิตซ้ำ” เป็นการตอกย้ำความสัมพันธ์ สำคัญที่อยากจะเน้นไว้ตรงนี้ก็คือเรื่องของ “ความสัมพันธ์” อย่าไปดูแต่เพียงตัวพิธีกรรม แต่ว่าดูการจัดงานปอยหลวงนั้นไม่ว่าจะยุคไหนสมัยไหน มันก็จะต้องมีการพิจารณาเรื่อง “ความสัมพันธ์” แล้วความสัมพันธ์ของผู้คนที่เข้าเกี่ยวข้องกับงานปอยหลวง ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านั้นบางครึ่งมันก็อ่อนแอลงไป บางครึ่งมันก็ต้องย้ายกลุ่มของความร่วมมือ บางครึ่งมันก็ต้องขยายหรือซ่อมแซมความสัมพันธ์ที่หย่อนไปหรือว่ามันอ่อนแอไป นี่คือเครือข่ายทั้งหมดของการจัดงานปอยหลวง แต่อย่าคิดว่าเครือข่ายของการจัดงานปอยหลวงนั้นเป็นเครือข่ายที่ไม่เกี่ยวกับเครือข่ายอื่นๆ เครือข่ายของปอยหลวงนี้มันจะต้องไปเกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางสังคม หรือเครือข่ายของชีวิตทางสังคมของผู้คนในล้านนาทั้งหมดทั้งแนวตั้งและแนวนอน ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายทางการค้า เครือข่ายในทางการเมืองท้องถิ่น ทั้งการเมืองระดับชาติ เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ที่ว่ามัน ผู้วิจัยคิดว่ามันมีความซับซ้อนในตัวของมันเยอะมาก ถ้าเราไปจับดูความสัมพันธ์ที่เกิดจากงานปอยหลวงมันจะมีความสัมพันธ์ในระนาบเดียวกัน จนกระทั่งความสัมพันธ์ที่ขึ้นไปข้างบนและความสัมพันธ์ที่ลงมาข้างล่าง เพราะว่าสังคมในล้านนาเป็นสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายเยอะมาก ไม่ใช่ทุกคนจะต้องเป็นคนเมือง ไม่ใช่ทุกคนจะนับถือพระพุทธศาสนา และไม่ใช่ทุกคนจะเป็นคนไทย คนไทอื่นๆ คนไทยใหญ่ หรืออาจจะเป็นคนชนเผ่าต่างๆ มากมายเยอะแยะหรืออาจจะเป็นคนจีน คนอะไรต่างๆ ที่เข้ามาในล้านนา คนมีเชื้อสายพม่า คนมีเชื้อสายมอญอะไรต่างๆ ก็มี รวมทั้งคนรวาย คนจน ผู้หญิง ผู้ชาย เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ อะไรต่างๆ เหล่านี้ เขาสัมพันธ์กันอย่างไร? ภายใต้เครือข่ายของความสัมพันธ์ของการจัดงานปอยหลวง และถ้าหากว่าเรารู้เครือข่ายนี้แล้ว และเราพบว่าเครือข่ายนี้มันไปโยงใยกับเครือข่ายของอำนาจทางการเมือง ตั้งแต่การเมืองท้องถิ่น ทั้ง อบต. อบท. อบจ. สท. สจ. สส. ไปจนถึงเครือข่ายของพรรคการเมืองระดับชาติ ถ้าเราพบว่า เครือข่ายเหล่านี้เป็นอย่างไร? การศึกษาวัฒนธรรมโดยผ่านงานปอยหลวง มันจึงเป็นมิติที่ขยายออกไปครอบคลุมในเรื่องที่มากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยคิดว่ามันจะนำไปสู่การทำความเข้าใจปอยหลวงตั้งแต่เมื่อ 700 ปี หรือ 800 ปีที่แล้ว จนกระทั่งปอยหลวงในปัจจุบัน แล้วปอยหลวงจะเป็นอะไรต่อไปในอนาคต และจะมีแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการวัฒนธรรมชุมชนตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่อไปอย่างไร

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการวิจัยการใช้หลักธรรมาภิบาลที่มีอยู่ในวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการศึกษาผ่านประเพณีหรือกิจกรรมทางสังคมของชุมชนอื่นๆ ให้มากขึ้น เพื่อนำเสนอศักยภาพของชุมชนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการในรูปแบบใหม่ๆ ได้ในอนาคต

2. การศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายของบุคคลและเครือข่ายทางสังคมในปัจจุบันมีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากมีมิติอีกหลายด้าน เช่น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้น ความลุ่มลึกของการศึกษาทั้งในระดับกว้างและในระดับลึก ยังมีประเด็นในการศึกษาต่อยอด เนื่องจากชุมชนในปัจจุบันมีการเลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ประกอบกับชุมชนไม่ได้อยู่นิ่งๆ ในลักษณะตั้งรับอีกต่อไป เพราะฉะนั้น แนวทางในการศึกษาและการพัฒนาต่างๆ ที่มาจากภายนอกและที่เกิดขึ้นภายในตัวของชุมชนนั้นจะมีการตั้งรับและได้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

บรรณานุกรม

- กิริพัฒน์ เขียนทองกุล. (2559). การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยช่วงหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 – 2559: การเมืองไทยที่ไร้เสถียรภาพกับความไม่เชื่อใจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 1(2): 62.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2524). **ผีเจ้านาย**. เชียงใหม่: โครงการตำรามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร และคณะ. (2017). ปัญหาและอุปสรรคในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 2**. 2(1): 513.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). **การกระจายอำนาจ: แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2560). “Animism”. ใน **คำศัพท์ทางมานุษยวิทยา**. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/9> [2 กันยายน 2560].
- นิติ เอียวศรีวงศ์. (2554). “วัฒนธรรมทางการเมืองไทย”. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. 12(2): 52.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ. (2557). **15 ปีการกระจายอำนาจของไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2557). **การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุนทร ค่ายอด. (2559). การสร้าง “ความเป็นล้านนา” ในวรรณกรรมของนักเขียนภาคเหนือ. **วารสารธรรมศาสตร์**. 11(1): 43 – 60.
- Chartchai Na Chiangmai. (1983). *Para political Behavior of Northern Thai Villagers: An Application of Social Network Concepts*. **Doctor of Philosophy (Political Science)**. The University of Wisconsin Madison.
- Konrad Kingshill. (1991). **Ku Daeng – Thirty Years Later A Village Study in Northern Thailand 1954 – 1984**. Illinois: Northern Illinois University.